

**CONFERINȚA DE MANAGEMENT, CONTABILITATE ȘI
INFORMATICĂ DE GESTIUNE**

**CONFERENCE MANAGEMENT, ACCOUNTING
AND
MANAGEMENT INFORMATION SYSTEMS**

MAMIS 2014

**ORIZONT 2020: O ECONOMIE INTELIGENTĂ PENTRU
VIITORUL ORAȘELOR INTELIGENTE**

**HORIZON 2020: A SMART ECONOMY
FOR A FUTURE SMART CITIES**

**Volum îngrijit de Conf. univ. dr. Lucian-Dorel ILINCUȚĂ
Director adjunct CCDMCIG
Co-președinte MAMIS 2014**

Revista *Management, Accounting and Management Information Systems – MAMIS* (*Management, Contabilitate și Informatică de Gestione*), ISSN 2344-3367, ISSN-L 2344-3367, este o publicație cu apariție anuală a *Centrului de Cercetări în Domeniile Managementului, Contabilității și Informaticii de Gestione* (CCDMCIG).

Revista MAMIS, publică în principal fără a se limita la acestea, articolele prezentate la *Conferința de Management, Contabilitate și Informatică de Gestione* a Facultății de *Management Financiar-Contabil*, București, din cadrul Universității *Spiru Haret*.

Limba de publicare a textului este română/engleză.

Comitetul științific și editorial (pentru acest nr. este reprezentat de *Comitetul științific MAMIS 2014*) face eforturi susținute de indexare a revistei în baze de date internaționale – BDI.

Editor: *Centrului de Cercetări în Domeniile Managementului, Contabilității și Informaticii de Gestione* (CCDMCIG)

Adresa: Str. Fabricii nr. 46 G, Sector 6, București, corpul C, etajul 3, camera 9.

E-mail: mamis@spiruharet.ro

www.mamis.spiruharet.ro

tel. 0745.552.551 - conf. univ. dr. Lucian-Dorel ILINCUȚĂ

**CENTRUL DE CERCETĂRI ÎN DOMENIILE MANAGEMENTULUI,
CONTABILITĂȚII ȘI INFORMATICII DE GESTIUNE
(CCDMCIG)**

**CONFERINȚA DE MANAGEMENT, CONTABILITATE
ȘI
INFORMATICĂ DE GESTIUNE**

**CONFERENCE MANAGEMENT, ACCOUNTING
AND
MANAGEMENT INFORMATION SYSTEMS**

MAMIS 2014

**ORIZONT 2020: O ECONOMIE
INTELIGENTĂ PENTRU
VIITORUL ORAȘELOR INTELIGENTE**

**HORIZON 2020: A SMART ECONOMY
FOR A FUTURE SMART CITIES**

**Volum îngrijit de Conf. univ. dr. Lucian-Dorel ILINCUȚĂ
Director adjunct CCDMCIG
Co-președinte MAMIS 2014**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2014**

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

ISSN 2344 – 3367

ISSN-L 2344 – 3367

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/23443367

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2014
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

- *VULNERABILITĂȚI ALE DEZECHILIBRELOR ECONOMICE EXTERNE ALE ROMÂNIEI ÎN PERIOADA DE PRE ȘI POST-ADERARE/ VULNERABILITIES OF ROMANIA'S EXTERNAL ECONOMIC DISEQUILIBRIA OVER THE PRE AND POST-ACCESSION PERIODS*, **prof.univ.dr. Gheorghe ZAMAN DHC m.c.a.**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: gheorghezaman@ien.ro 9
- *PARTICULARITĂȚI ALE AUDITULUI MANAGEMENTULUI PROIECTELOR INFORMATICE/ SOME PECULARITIES OF SOFTWARE PROJECT MANAGEMEN AUDIT*, **conf.univ.dr. Mihai ANDRONIE, prof.univ.dr. Zenovic GHERASIM, conf.univ.dr. Maria ANDRONIE**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: mihai_a380@spiruharet.ro, zgherasim.mfc@spiruharet.ro, andronie_maria@hotmail.com 23
- *DE LA CONCEPT LA PROGRES SOCIAL REAL. STUDIU DE CAZ LA PROIECTUL POSDRU PROFEMINANTREP/ FROM CONCEPT TO REAL SOCIAL PROGRESS. CASE STUDY ON THE POSDRU PROJECT "PROFEMINANTREP"*, **conf.univ.dr Aurelian Virgil BĂLUȚĂ, conf.univ.dr. Maria ANDRONIE, lect.univ.drd Ștefan BARBĂLATĂ**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: aurelian.baluta@yahoo.com 32
- *UTILIZAREA INSTRUMENTELOR DREPTULUI CONTABIL PENTRU LANSAREA ȘI GESTIUNEA PROIECTELOR FINANTATE DIN FONDURI EUROPENE. STUDIU DE CAZ: CERCETAREA PERTURBATIILOR DATORATE CONECTARII LA REȚEAUA NAȚIONALĂ A SURSELOR DE ENERGIE REGENERABILĂ ȘI SOLUȚII DE DIMINUARE A ACESTORA/ USING INSTRUMENTS ACCOUNTING LOW FOR LAUNCHING AND MANAGING A PUBLICLY FUNDED PROJECT OF EUROPEAN UNION THE CASE STUDY PROJECT: RESEARCH ON THE PERTURBATIONS CAUSED BY RENEWABLE POWER SOURCES CONNECTED TO THE ELECTRIC POWER NETWORK AND MODELING SOLUTIONS TO MITIGATE THESE*, USING EEA RESEARCH PROGRAM, **masterand BOGDAN (TOMA) Tatiana**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: tatiana_toma@yahoo.com 41
- *„LEBEDELE NEGRE” DIN ULTIMII TREI ANI ÎN BISERICA CATOLICĂ ȘI IMPACTUL LOR ECONOMICE LA NIVEL LOCAL ȘI GLOBAL/ THE “BLACK SWANS” FROM THE LAST YEARS IN CATHOLIC CHURCH AND THEIR ECONOMICAL IMPACT ON LOCAL AND GLOBAL LEVEL*, **Petru-Ciprian BRADU**, absolvent Universitatea *Spiru Haret*, Liceul Greco-Catolic *Timotei Cipariu*, e-mail: pbradu@yahoo.ro 50
- *TENDINȚE EVOLUTIVE ÎN MANAGEMENTUL SITUAȚIILOR PRODUCTIV-ECONOMICE ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII/ EVOLUTIONARY TRENDS IN THE PRODUCTIVE-ECONOMICAL SITUATIONS MANAGEMENT IN THE KNOWLEDGE SOCIETY*, **asist. univ. drd. Elena BURTEA, lect. univ. dr. Ion Iulian HURLOIU, conf. univ. dr. Bianca PREDA**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: elenapana2006@yahoo.com 58
- *CONTROLUL INTERN ÎN CADRUL ORGANIZAȚIEI ȘI AUDITUL INTERN - ORIZONT 2020/ INTERNAL CONTROL IN THE ORGANIZATION AND INTERNAL AUDIT - HORIZON 2020*, **lect.univ.dr. Florentin CALOIAN¹, conf.univ.dr. Luminița IONESCU²**, Președinte CECCAR- filiala București¹, Universitatea *Spiru Haret*², e-mail: lionescu.mfc@spiruharet.ro 66
- *DEȘEURILE ELECTRONICE. AMENINȚARE SAU OPORTUNITATE/ ELECTRONIC WASTE. THREAT OR OPPORTUNITY*, **asist. univ. dr. Marin CHIVU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: chivu_marin@yahoo.com 71

- *AVANTAJE COMPETITIVE ALE PRACTICILOR DE MANAGEMENT ȘI MARKETING ÎN CONTEXTUL RESPONSABILITĂȚII SOCIALE CORPORATIVE/ COMPETITIVE ADVANTAGES OF THE PRACTICES OF MANAGEMENT AND MARKETING IN THE CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY*, **asist. univ. dr. Marin CHIVU¹, drd. Adrian IONESCU², Alexandru IONESCU³**, Universitatea *Spiru Haret*¹, Universitatea de Vest din Timișoara², Academia Română³, e-mail: chivu_marin@yahoo.com, adrian.ionescu@europe.com, alexandru.ionescu2005@gmail.com 78
- *ANALIZA RELAȚIEI DINTRE CONTABILITATE ȘI FISCALITATE. DEPENDENȚE ȘI INDEPENDENȚE/ ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ACCOUNTING AND TAXATION. DEPENDENT AND INDEPENDENT*, **lect.univ.dr. Maria Ramona CHIVU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: chivumariaramona@yahoo.com 84
- *O NOUĂ DIMENSIUNE A CONTABILITĂȚII. CONTABILITATEA VERDE*, **lect. univ. dr. Liana GĂDĂU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: lianagadau@yahoo.com 92
- *PRACTICA MANAGERIALĂ DOXASTICĂ PRIN CVASI-ADEVĂR EPISTEMIC/ DOXASTIC MANAGEMENT PRACTICES BY QUASI- EPISTEMIC TRUTH*, **prof.univ.dr. Ioan GÂF-DEAC**, Universitatea *Spiru Haret* București, e-mail: ro_affairs@yahoo.com 99
- *ÎNVĂȚAREA SUPERIOARĂ ȘI ECONOMIA INTELIGENTĂ/ TOP LEARNING AND SMART ECONOMY*, **conf.univ.dr. Ioan I. GÂF-DEAC**, Facultatea de Drept și Administrație Publică, Universitatea *Spiru Haret*, email: editurafmp@gmail.com 106
- *GESTIUNEA CORPORATIVĂ ÎN ECONOMIA INTELIGENTĂ – DEMERS MANAGERIAL ACTUAL CĂTRE ECONOMIA BAZATĂ PE CUNOAȘTERE/ CORPORATE MANAGEMENT IN SMART ECONOMY – CURRENT MANAGEMENT APPROACH TO KNOWLEDGE BASED ECONOMY*, **conf. univ. dr. Maria GÂF-DEAC**, Universitatea *Spiru Haret* București, e-mail: gafdeac@yahoo.com 113
- *ROLUL ȘI IMPORTANȚA TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIEI ȘI ALE COMUNICAȚIILOR ÎN MANAGEMENTUL ORAȘELOR INTELIGENTE/ ROLE AND IMPORTANCE OF INFORMATION TECHNOLOGIES AND COMMUNICATIONS IN THE MANAGEMENT OF THE SMART CITIES*, **prof.univ.dr. Zenovic GHERASIM**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: zgherasim.mfc@spiruharet.ro 120
- *MEGA RISCURI ÎNTR-O LUME DE MICRO-OPORTUNITATI/ MEGA RISKS IN A WORLD OF MICRO POSSIBILITIES*, **conf.univ.dr. Elena GURGU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: elenagurgu@yahoo.com 126
- *SECURITATEA DATELOR UTILIZATE ÎN MANAGEMENTUL ȘI CONTROLUL FINANCIAR/ SECURITY OF DATA USED IN FINANCIAL MANAGEMENT AND CONTROL*, **conf.univ.dr. Lăcrămioara-Rodica HURLOIU, asist.univ.drd. Mariuța ȘERBAN, asist.univ.drd. Raluca-Mariana ȘTEFAN**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: hlacra@yahoo.com, t_mariuta@yahoo.com, ralucastefan77@yahoo.com 137
- *CLUSTERIZAREA DATELOR UTILIZATE ÎN MANAGEMENTUL ȘI CONTROLUL FINANCIAR/ CLUSTERING DATA USED IN FINANCIAL MANAGEMENT AND CONTROL*, **conf.univ.dr. Lăcrămioara-Rodica HURLOIU, asist.univ.drd. Raluca-Mariana ȘTEFAN, asist.univ.drd. Mariuța ȘERBAN**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: hlacra@yahoo.com, ralucastefan77@yahoo.com, t_mariuta@yahoo.com 142

- *RELUĂRI ȘI DEZVOLTĂRI PRIVIND CONTABILITATEA SUBVENȚIILOR GVERNAMENTALE/ RESUMPTIONS AND DEVELOPMENTS REGARDING THE ACCOUNTANCY OF THE GOVERNMENT SUBSIDIES* , **conf.univ.dr. Lucian ILINCUȚĂ**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: ilincuta.lucian@yahoo.com 147
- *ASPECTE CONTABILE PRIVIND OPERAȚIUNILE DE EXPORT/ACCOUNTANCY ASPECTS REGARDING THE EXPORT OPERATIONS*, **conf.univ.dr. Lucian ILINCUȚĂ**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: ilincuta.lucian@yahoo.com 157
- *THE ACCOUNTING NORMALIZATION IN ROMANIA BETWEEN RULES AND PRINCIPLES/ NORMALIZAREA CONTABILĂ ÎN ROMÂNIA ÎNTRE REGULI ȘI PRINCIPII*, **prof. univ. dr. Cicilia IONESCU**, **conf. univ. dr. Floarea GEORGESCU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: cicilia.ionescu@yahoo.com, georgescuflori@yahoo.com 167
- *CONTABILITATEA, BIROCRATIA ȘI CORUPȚIA - ORIZONT 2020/ ACCOUNTING, BUREAUCRACY AND CORRUPTION - HORIZON 2020*, **conf.univ.dr. Luminita IONESCU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: lionescu.mfc@spiruharet.ro 179
- *MANAGEMENTUL CUNOȘTIINȚELOR ȘI ACTORII INTELIGENȚI AI SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE/ SMART PLAYERS IN THE INFORMATION SOCIETY AND KNOWLEDGE MANAGEMENT*, **prof. univ. dr. Marius Daniel MAREȘ¹**, **conf. univ. dr. Valerica MAREȘ²**, Universitatea *Spiru Haret*¹, A.S.E. București², e-mail: mdmares.mfc@spiruharet.ro, maresvalerica@yahoo.com 185
- *DEZVOLTAREA ORGANIZAȚIONALĂ ȘI ATITUDINEA FAȚĂ DE RISC - ÎNTRE FORMALIZAREA EXCESIVĂ A PROCESULUI ȘI ACȚIUNEA PE BAZĂ DE INTUIȚIE/ ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT AND ATTITUDE TOWARDS RISK - BETWEEN EXCESSIVE FORMALIZATION OF THE PROCESS AND ACTION BASED ON INTUITION*, **conf. univ. dr. Valerica MAREȘ¹**, **prof. univ. dr. Marius Daniel MAREȘ²**, A.S.E. București¹, Universitatea *Spiru Haret*², e-mail: maresvalerica@yahoo.com, mdmares.mfc@spiruharet.ro 191
- *ROLUL ANTREPRENORILOR ÎN RELAȚIILE ECONOMICE INTERNAȚIONALE/ ROLE OF ENTREPRENEURS IN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS* , **lect. univ.drd. Alexandrina MERUȚĂ¹**, **prof. univ. dr. habilitat Nicolae TÂU²**, **lect.univ.dr. Iulian HURLOIU¹**, Universitatea *Spiru Haret*¹, ULIM², e-mail: alexandrina.meruta@yahoo.com, iulian_hurloiu@yahoo.com 201
- *SISTEMELE DE MONITORIZARE ALE BIOTOPULUI FORESTIER ÎN VEDEREA DEZVOLTĂRII DURABILE A PĂDURILOR-BENEFICII ECONOMICE*, **Ioan MUNTEANU**, **Ilioara-Sofia RAICU**, absolvenți Universitatea *Spiru Haret*, S.C. MNA PRODCOM IMPEX S.R.L. e-mail: munteanu0403@yahoo.com 208
- *INTERFERENȚE ÎNTRE MISIUNEA DE AUDITOR FINANCIAR ȘI CEA DE EXPERT CONTABIL ÎN ACTUALELE ȘI VIITOARELE PROIECTE CU FINANȚARE EUROPEANĂ TIP POSDRU/ INTERFERENCES BETWEEN THE FINANCIAL AUDIT MISSION AND THE CHARTERED ACCOUNTANT MISSION IN RELATION TO CURRENT AND FUTURE POSDRU TYPE EUROPEAN FINANCED PROJECTS*, **prof. univ. dr. Dumitru NICA**, **lect.univ.dr. Claudiu Cristinel COCOȘATU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: nicadumitru_aism@yahoo.com 216
- *INFLUENȚA ASUPRA FACTORILOR ECONOMICI PRIN MONITORIZAREA AREALULUI LUNCA DUNĂRII*, **Ilioara Sofia RAICU**, **Ioan MUNTEANU**, absolvenți Universitatea *Spiru Haret*, S.C. MNA PRODCOM IMPEX S.R.L., e-mail: iris.michaela@rocketmail.com 231

- *GLOBALIZAREA - UN FENOMEN CU IMPLICAȚII ASUPRA TURISMULUI/ GLOBALIZATION-A PHENOMENON WITH IMPLICATIONS FOR TOURISM*, **asist.univ.dr. Cosmina Silvana SAVU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: cosmina.savu@yahoo.com 242
- *STRATEGIC MANAGEMENT IN THE HEALTH SYSTEM IN ROMANIA - REALITIES AND PROSPECTS/MANAGEMENTUL STRATEGIC ÎN SISTEMUL DE SĂNĂTATE DIN ROMÂNIA – REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE*, **Simona Cătălina ȘTEFAN**, absolventă Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: simonacatalina_2006@yahoo.com 249
- *CERINȚELE DEZVOLTĂRII DURABILE ÎN ROMÂNIA - PROVOCĂRI PENTRU INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE/ THE REQUIREMENTS OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN ROMANIA - CHALLENGES FOR THE FOREIGN DIRECT INVESTMENTS*, **prof.univ.dr. Gheorghe ZAMAN DHC m.c.a., asist.univ.dr. Marinela GEAMĂNU**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: gheorghezaman@ien.ro, geamanu_marinela@yahoo.com.au 258
- *ANTREPRENORIATUL – PRINCIPALELE PROVOCĂRI ȘI DIFICULTĂȚI ÎN PERIOADA ACTUALEI CRIZE ECONOMICE ȘI FINANCIARE ÎN ROMÂNIA ȘI ALTE ȚĂRI MEMBRE ALE U.E./ ENTREPRENEURSHIP - MAIN CHALLENGES AND DIFFICULTIES DURING THE CURRENT ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS IN ROMANIA AND OTHER EU COUNTRIES*, **prof.univ.dr. Gheorghe ZAMAN DHC m.c.a., prof.univ.dr. Zenovic GHERASIM**, Universitatea *Spiru Haret*, e-mail: gheorghezaman@ien.ro, zgherasim.mfc@spiruharet.ro 264
- **ANEXA Program MAMIS 2014** 274

VULNERABILITĂȚI ALE DEZECHILIBRELOR ECONOMICE EXTERNE ALE ROMÂNIEI ÎN PERIOADA DE PRE ȘI POST-ADERARE

VULNERABILITIES OF ROMANIA'S EXTERNAL ECONOMIC DISEQUILIBRIA OVER THE PRE AND POST-ACCESSION PERIODS

Prof.univ.dr. DHC Gheorghe ZAMAN
Membru corespondent al Academiei Române,
e-mail: gheorghezaman@ien.ro

Rezumat. *Cercetarea își propune o analiză a posibilelor vulnerabilități economice externe ale României, generate de deficitul balanței comerciale și datoria externă a țării în perioada de pre și postaderare, evidențiind o serie de tendințe și evoluții structurale cu potențial nefavorabil. Principalele amenințări pentru economia națională sunt legate de cronicizarea deficitului balanței comerciale și creșterea fără precedent a datoriei externe pe termenele scurt, mediu și lung, ceea ce reduce potențialul de acumulare și investire de capital ca factor al dezvoltării sustenabile economice și sociale.*

Abstract. *The paper is dealing with Romania's possible external economic vulnerabilities involved by the trade balance deficit and external debt in the pre and post-accession periods, pointing out a series unfavourable tendencies and structural evolutions. The main threatening factors for the national economy are related to chronicity of trade balance deficit and unprecedented growth of external debt on short, medium and large term, detrimental to savings and capital accumulation as a factor of sustainable economic and social development.*

Cuvinte-cheie: *deficitul balanței comerciale, datoria externă, vulnerabilități și dezechilibre economice externe.*

Key-words: *trade balance deficit; foreign debt; economic external vulnerabilities and imbalances.*

JEL Classification: F1, F3, F4.

Introducere

Declanșarea crizei financiare internațională în anul 2008 a accentuat o serie de aspecte legate de accentuarea dezechilibrelor economice externe și a vulnerabilității macroeconomice între care componenta piețelor și sistemelor financiare prezintă un interes deosebit pentru elaborarea strategiilor de combatere a acesteia, cuprinzând obiective și planuri de acțiune pe diferite orizonturi de timp.

Vulnerabilitatea înseamnă expunerea la riscuri financiare la nivel macroeconomic, îndeosebi **riscul de îndatorare (supraîndatorare) externă a României** pe termenele scurt, mediu și lung, ținând seama de capacitatea de rambursare pe care o are România, precum și de standardele existente pe plan internațional în ceea ce privește depășirea anumitor niveluri critice sau „cote de avarie”, pe baza indicatorilor de semnalizare timpurie (early warning indicators).

Ca metodă de analiză, în prezenta cercetare, vom utiliza comparațiile naționale și internaționale **statice și dinamice** ale indicatorilor relevanți pentru vulnerabilitatea datoriei externe (VDE), încercând o corelare a volumului, structurii și dinamicii acestora, îndeosebi în perioada de criză.

Analiza cantitativ-calitativă, la nivel macroeconomic a principalelor surse de vulnerabilitate a datoriei externe a României va fi completată cu o serie de măsuri de combatere a efectelor negative și de creștere a rezilienței macroeconomice a României, în perioada 2014-2020, în concordanță cu obiectivul Strategiei UE 2020 al creării unei „societăți inteligente, durabile și incluzive”.

Contribuția balanței comerciale la vulnerabilitatea potențială a datoriei externe

Balanța comercială reprezintă un indicator sintetic cu directă relevanță pentru vulnerabilitatea **deficitului de cont curent**, a **balanței de plăți externe** și **datoriei externe a României**.

Cele două evenimente majore ca impact pentru mersul economiei românești, aderarea la UE în anul 2007 și declanșarea crizei financiare în a doua parte a anului 2008, au reprezentat factori importanți de influență pentru dezechilibrele economice externe ale României, fără a putea însă disjunge influența într-un sens sau altul al fiecăruia dintre acestea.

Un prim indicator reflectând dezechilibrul extern al economiei României este deficitul balanței comerciale în perioadele **pre și post-aderare** (tabelele 1 și 2), pe total relației intra și respectiv extra UE-27.

Tabelul nr. 1. România – Comerțul intra UE- 27

Anii	Ponderea importurilor %	Ponderea exporturilor %	Balanța comercială mil. euro	Exporturi mil. euro	Importuri mil. euro
2002	0,7	0,6	-2042	10833	12876
2003	0,8	0,6	-2700	11753	14453
2004	0,9	0,7	-3187	14139	17326
2005	1,0	0,7	-4915	15598	20513
2006	1,1	0,7	-7647	18167	25815
2007	1,4	0,8	-15314	21265	36579
2008	1,5	0,9	-16069	23758	39827
2009	1,3	1,0	-6867	21589	28456
2010	1,4	1,1	-6963	27009	33972
2011	1,5	1,1	-7785	32161	39947
2012	1,5	1,1	-8567	31587	40153
2013	1,5	1,2	-7389	34392	41781

Sursa: Eurostat Intra-EU trade, by Member State, total product (epp. Eurostat ec. europa eu/portal/page/portal/international trade data) main table.

Tabelul nr. 2. Mărimea medie anuală de ponderi și valori absolute ale balanței comerciale a exporturilor și importurilor României Intra-UE 27 în perioadele de pre și post-aderare

Perioadele	Ponderea medie anuală a României (%)		Volumul valoric mediu anual în mil. euro al:		
	Exporturilor	Importurilor	Balanței comerciale	Exporturilor	Importurilor
(1) – de preaderare	0,7	0,66	-4098	14096	18196
(2) – de post-aderare	1,4	1,0	-9136	27394	37245
(3) Raport (2):(1)	2,0	1,51	2,23	1,94	2,04

Sursa: Eurostat Intra-EU trade, by Member State, total product (epp. Eurostat ec. europa eu/portal/page/portal/international trade data) main table.

Din tabelele 1 și 2 rezultă următoarele concluzii relevante și anume:

- ponderea exporturilor și importurilor României în volumul total al exporturilor și importurilor UE-27 este foarte mică variind între 0,7 și 1,5%, ceea ce arată o asimetrie majoră în ceea ce privește importanța relativă modestă a comerțului exterior românesc pentru țările membre UE-27, față de importanța comerțului exterior UE-27 pentru România care deține o pondere de circa 70% în totalul comerțului exterior al țării;

- în perioada de post-aderare se observă o creștere modestă a ponderii exporturilor și importurilor României, în relația cu țările membre UE-27, în principal datorită liberalizării circulației mărfurilor, forței de muncă și capitalului;

- pe întreaga perioadă analizată s-a înregistrat un deficit comercial cu cele mai ridicate valori în anul 2007 și 2008, după cum a urmat o reducere sensibilă a acestuia în anii de criză;

- deficitul comercial mediu anual al României cu țările intra UE-27 a fost de circa 3,01 ori mai mare, în perioada de postaderare, comparativ cu cel din perioada de preaderare, ceea ce semnifică atât o creștere a dependenței comerțului exterior al României dar și a **gradului de îndatorare** față de țările membre ale UE;

- din calculele noastre rezultă că, în cadrul relației comerciale intra UE-27 a României, în perioada de post-aderare față de cea de preaderare, **creșterea gradului de îndatorare** comercială externă a țării noastre a crescut față de Olanda (16,7 ori), Ungaria (12,9 ori), Slovenia (6,6 ori), Cehia (4,9 ori), Polonia (4,0 ori), Germania (2,3 ori);

- o **reducere a gradului de îndatorare comercială** a României în perioada de postaderare, față de cea de preaderare s-a înregistrat în cazul Portugaliei (0,85 ori), Angliei (0,67 ori) și Suediei (0,5 ori).

**Tabelul nr. 3. Comerțul Extra – UE 27 al României
în perioada de postaderare**

Perioada 2009-2013	Pondere %		Valoare a		
	Export	Import	Balanței comerciale	Exporturilor	Importurilor
2009	0,7	0,8	-2996	7496	10491
2010	0,8	0,8	-2488	10390	12878
2011	0,8	0,9	-1873	13123	14996
2012	0,8	0,8	-1058	13433	14491
2013	0,9	0,8	+1682	15180	13498
Medie anuală	0,8	0,82	-1346	11924	13271

Sursa: Eurostat Intra-EU trade, by Member State, total product (epp. Eurostat ec. europa eu/portal/page/portal/international trade data) main table.

În cazul relației extra UE-27, în perioada de postaderare în România a **crescut soldul negativ mediu anual al balanței comerciale**, ceea ce implică a însemnat o creștere a gradului de îndatorare comercială, față de Norvegia (3,8 ori), China (2,8 ori) și SUA (1,2 ori) și, respectiv, s-a produs o **diminuare a soldului** în cazul Elveției (0,84 ori) și Japoniei (0,55 ori);

- dacă în perioada de preaderare deficitul comercial mediu anual al României cu țările extra UE-27 analizat era de 1,08 și mai mare față de cel intra UE-27, în perioada de postaderare constatăm o inversare de situații în sensul că, respectiv indicatorul analizat ia valori de 2,3 ori mai mari ale deficitului intra față de cel extra UE-27, ceea ce semnifică faptul că integrarea României în UE, cel puțin în prima sa fază de preaderare a reprezentat un puternic factor de creștere a dependenței comerciale, în sensul îndatorării față de țările membre ale UE, cu puține excepții (de exemplu, Anglia).

Analiza evoluției (creștere/descreștere) a gradului de îndatorare comercială a României pe relația intra și extra UE-27 în perioada de preaderare trebuie completată cu cercetarea **structurii deficitului comercial mediu anual pe țări intra și extra UE-27**, pentru a vedea

care ar trebui să fie prioritățile mix-ului de politici ale României în vederea reducerii presiunilor pe termen scurt, mediu și lung a acestui deficit.

Tabelul nr. 4. Structura deficitului mediu anual al balanței comerciale a României cu țări intra și extra UE-27, în perioada de pre și postaderare

Țara	Structura procentuală (%) a deficitului comercial mediu anual al României pe țări intra și extra UE-27 în perioadele de:		Modificarea procentuală (+scădere,-creștere) a deficitului mediu anual al țărilor în total deficit comercial
	preaderare	postaderare	
0	1	2	3=2-1
Total intra UE-27	-100,0	100,0	0,0
din care:			
Germania	-28,8	-22,3	+6,5 scade
Italia	-15,4	-7,1	+8,3 scade
Ungaria	-4,5	-19,29	-14,7 crește
Olanda	-0,1	-7,9	-7,8 crește
Franța	-9,1	-4,6	-4,5 crește
Austria	-9,9	-13,3	-5,3 crește
Polonia	-10,9	-8,5	+2,4 scade
Portugalia	-1,2	-0,3	+0,9 scade
R.Cehă	-11,5	-5,9	+5,6 scade
Belgia	-2,2	-3,6	-1,4
Grecia	+2,2 (excedent)	-1,4	+0,8
Slovenia	-0,9	-1,9	-1,0
Slovacia	-5,2	-2,9	+2,3
Finlanda	-2,2	-0,1	+2,1
Suedia	-7,1	-1,9	+5,2
Anglia	+6,1	+1,4	-4,7
Total extra UE-27	-100,0	100,0	0,0
Norvegia	-1,6	-5,1	-3,5 crește
Elveția	-3,6	+2,6	+1,2
Rusia	-46,5	-39,9	+6,6
SUA	-2,6	-2,5	+0,1
Canada	-1,6	-1,5	+0,1
China	-16,8	-39,7	-22,9
Japonia	-7,3	-3,4	+3,9

Sursa: Calcule proprii pe baza datelor statistice EUROSTAT.

Cel mai mare deficit comercial mediu anual pe relația intra UE-27 au fost înregistrate de România în perioada de postaderare în comerțul cu Germania (-2,52 mild.euro), Ungaria (-2,18 mild.euro), Polonia (-0,96 mild.euro), Olanda (-0,896 mild.euro și respectiv pe relația extra UE-27 cu Rusia (-1,93 mild.euro), China (-1,91 mild.euro), Norvegia (-0,245 mild.euro) și Japonia (-0,164 mild.euro). În tabelul 4 sunt redate structurile procentuale ale deficitelor comerciale medii anuale ale României pe relația comercială intra și extra UE-27, precum și modificările acestora în termeni relativi, semnul plus (+) semnificând o scădere de pondere în total, iar semnul (-) o creștere a ponderii țării respective. Cu alte cuvinte, în termeni relativi, în perioada de postaderare **tendințe favorabile** (+), în ceea ce privește evoluția ponderii țărilor în deficitul comercial mediu anual, s-au înregistrat în cazul Germaniei, Italiei, Poloniei, Portugaliei, R.Cehă, Grecia, Slovacia, Finlanda, Suedia, Elveția, Rusia, SUA, Canada și Japonia. Menționăm că aceste modificări nu reflectă schimbarea ierarhiei partenerilor comerciali ai României, după mărimea absolută a volumului deficitului comercial.

Aceste țări trebuie să reprezinte pentru România priorități atât în ceea ce privește diminuarea în viitor a deficitelor respective cât și crearea de excedente comerciale cu alte țări care să contribuie la reducerea deficitelor persistente cu țările anterior menționate. Practic pot

fi concepute două strategii de reducere a potențialului de vulnerabilități pentru datoria externă a României pe termenele mediu și lung.

În concluzie se poate afirma că, în perioada 2001-2013, a avut loc o **cronicizare și agregare a soldului negativ al balanței comerciale** a României, la nivel macroeconomic, ceea ce constituie un factor defavorabil pentru capacitatea de plată a datoriei externe. Exporturile fiind mai mici decât importurile intra și extra UE-27. Menținerea acestei tendințe în România și în viitor, după cum prognozează unele instituții financiare internaționale, dar și unele agenții de specialitate din România, face ca exportul să nu reprezinte o sursă care să ofere mijloace valutare pentru plata importului și datoriei externe și implicit pentru investiții.

Povara soldului balanței comerciale a României asupra balanței de plăți externe

Calculul impactului pe care îl are soldul balanței comerciale negativ, cu tendință de creștere în perioada 1990-2016 asupra balanței de plăți, evidențiază o serie de aspecte care conduc la accentuarea vulnerabilității potențiale a îndatorării externe a țării, atât de la instituții financiare internaționale cât și de pe piața externă privată a capitalului.

Dacă notăm cu PBC = povara soldului balanței comerciale a României, asupra datoriei externe totale brute, cumulată pe perioadele 2001-2006, 2007-2010 și 2001-2010, respectiv $PBC_{2001-2010}$, $PBC_{2001+2006}$ și $PBC_{2007-2010}$, va rezulta:

$$(1) PBC_{2001-2010} = PBC_{2001-2006} + PBC_{2007-2010}$$

Cunoscând soldul mediu anual al balanței comerciale a României PBC pe perioadele 2001-2006 și 2007-2010 (tabel 1) rezultă:

$$(2) PBC_{2001-2006} = 6 (PBC_{a\text{intra}} + PBC_{a\text{extra}})$$

$$PBC_{2007-2010} = 4 (PBC_{a\text{intra}} + PBC_{a\text{extra}})$$

Înlocuind cu datele din tabelul 1, vom obține mărimea poverii balanței comerciale pe cele două subperioade (preaderare și postaderare) astfel:

$$(3) PBC_{2001-2006} = 6 \times (-3,764) + 6 \times (-4,071) = -47,010 \text{ mild.euro.}$$

Pentru perioada de postaderare, vom avea:

$$(4) PBC_{2007-2010} = 4 \times (-11,327) + 4 \times (-4,833) = -45,308 + (-19,322) = -64,640 \text{ mild.euro.}$$

Pe întreaga perioadă, povara soldului negativ al comerțului exterior al României va fi:

$$(5) PBC_{2001-2010} = PBC_{2001-2006} + PBC_{2007-2010} = 47,010 + 64,610 = 111,650 \text{ mild.euro.}$$

Cu alte cuvinte, deficitul în perioada de preaderare a reprezentat 42% din PBC , iar restul de 58% i-a revenit deficitului comercial din perioada de postaderare.

Vulnerabilitățile datoriei externe brute totale

Criteriile după care determinăm potențialul de vulnerabilitate a datoriei externe brute totale se referă la **mărimea indicilor de creștere**, în perioada analizată dec.2001-iunie 2013, a diferitelor sale componente precum și la **ponderea** pe care o are fiecare componentă în volumul total al acesteia (tabelul 5).

Tabelul nr. 5. Dinamica datoriei externe brute totale și a componentelor sale, în perioada dec. 2001 - iunie 2013

-%-

Tipul datoriei externe	Datoria externă în mil.euro	Evoluție 2013/2001	Structura datoriei externe brute totale pe componente			
			2001	2005	2010	2013
0	1	2	3			
1. TGED	98853.1	6.68	100.0	100.0	100.0	100.0
2. TGED-GG	28854.9	4.13*	47.19	32.76	20.04	29.19
3. TGED-GGST	1131.2	56.56	0.00	0.06	1.61	1.14
4. TGED-GGLT	27723.7	3.97	47.18	32.69	18.43	28.05
5. TGED-GGLTB	12434.0	7.88	10.66	8.48	3.14	12.58
6. TGED-GGLTL	15288.4	2.91	35.57	0.24	15.29	15.47
7. TDET-NBR	6891.6	16.87	2.76	0.71	9.85	6.97

8. TDET-BK	18497.0	25.24	4.96	23.94	24.55	18.72
9. TDET-BKST	4770.9	11.36	2.84	8.32	7.60	4.83
10. TDET-BKSTL	779.0	33.00	0.16	1.49	1.74	0.79
11. TDET-BKLT	13726.1	43.12	2.15	15.62	16.94	13.89
12. TDET-XS	24130.2	4.57	35.68	27.15	26.27	24.41
13. TDET-XSST	6189.0	10.73	3.90	9.92	4.64	6.26
14. TDET-XSLT	17941.2	3.82	31.78	17.23	21.63	18.15
15. TDET-DINV	20461.4	16.45	8.41	15.44	19.29	20.70

*) 2013/2005

1. Total gross external debt (TGED); 2. Total gross external debt of the government (TGED-GG); 3. Total gross external debt of the government on short term (TGED-GGST); 4. Total gross external debt of the government on long term (TGED-GGLT); 5. Total gross external debt of the government on long term bonds (TGED-GGLTB); 6. Total gross external debt of the government on long term loans (TGED-GGLTL); 7. Total gross external debt of monetary authority (TDET-NBR); 8. Total gross external debt of banks (TDET-BK); 9. Total gross external debt of banks on short term (TDET-BKST); 10. Total gross external debt of banks on short term loans (TDET-BKSTL); 11. Total gross external debt of banks on long term (TDET-BKLT); 12. Total gross external debt of banks of other sectors (TDET-XS); 13. Total gross external debt of banks of other sectors on short term (TDET-XSST); 14. Total gross external debt of banks of other sector on long term (TDET-XSLT); 15. Total gross external debt of intercompany direct investment (TDET-DINV).

Din tabelul 5, putem evidenția câteva aspecte importante legate de dimensiunile TGED pe ansamblu și componente și anume:

- creșterea TGED de 6.68 ori, în iunie 2013 față de decembrie 2001, este **foarte mare** dacă o vom compara cu evoluția altor indicatori macroeconomici de rezultat ai economiei, ceea ce ne indică, în primul rând, o eficiență a acestora relativ scăzută pe termen lung cu impact negativ asupra realizării unei capacități necesare și suficiente de rambursare;

- cele mai mari înalte dinamici ale componentelor TGED comparativ cu creșterea totală a acestora au fost înregistrate de datoria externă brută pe termen lung a guvernului (56,56 ori), a băncilor (43,12 ori), investițiile directe intercompanii (16,45 ori), datoria externă brută a BNR (16,87 ori), ceea ce impune o analiză atentă a legăturii cu evoluția indicatorilor de performanță a împrumuturilor;

- **ritmuri mai mici de creștere decât media datoriei externe brute totale** au fost înregistrate în cazul îndatorării externe a altor sectoare pe termen lung (4,57 ori);

- la 30 iunie 2013, sectoarele cu cele mai mari ponderi în datoria externă brută totală sunt guvernul (41,8%), alte sectoare (24,4%) investițiile directe intercompanii 20,7%, băncile (18,7%), BNR (15,5%).

Tabelul nr. 6. Evoluția indicatorilor de îndatorare externă a României în perioada 2007-2011

- mil. euro -

Indicatori	Anul 2011 (mil.euro)	Indici cu bază fixă 2007=100				Ritm mediu anual de creștere 2007-2011 (%)
		2008	2009	2010	2011	
Datorie externă (DE)	98724	123.4	138.5	157.7	168.4	11.0
-termen mediu și lung (TML)	75929	133.7	169.5	188.3	196.1	14.5
-termen scurt (TS)	22795	103.4	78.3	98.2	114.4	2.7
PIB	131364	112.1	94.9	99.8	105.4	1.1
Exportul de bunuri și servicii (EXP)	52528	116.6	99.2	120.7	144.2	7.6
Importuri de bunuri și servicii (IMP)	59596	113.2	80.4	95.0	110.7	1.9
Serviciul datoriei externe (SDE)	46232	152.3	163.9	146.2	154.5	9.0
-rate de capital	42631	153.3	167.4	147.5	154.3	9.1
-rate de dobândă (DOB)	3601	140.9	121.2	131.2	156.7	9.4
Rezervele internaționale ale României (RI)	37252	104.0	113.5	132.2	137.0	6.5

Sursa: calcule proprii pe baza datelor BNR și Anuarul Statistic al României, anii 2007-2011.

În perioada 2007-2011, care coincide cu perioada de postaderarea României la UE, dar și cu cea a crizei financiare și economice, am analizat vulnerabilitatea datoriei externe a României pe baza unor indicatori consacrați în literatura de specialitate cărora li se stabilesc valori critice pe intervale sau diferențiate în funcție de nivelul de dezvoltare a țărilor sau calitatea guvernării acestora.

Pe întreaga perioadă de postaderare cel mai înalt sistem mediu anual de creștere a fost înregistrat de datoria externă a României pe termen lung (14,5%) după care au urmat serviciul datoriei externe (9,0%) și exportul (7,6%) în timp ce ritmul mediu anual de creștere a PIB a fost de numai 1,1% iar al importurilor de 1,9%. Dacă ritmul lent de creștere a PIB nu reprezintă un indiciu favorabil al **ieșirii din și refacerii după** recesiunea economică din anii 2009 și 2010, ritmul lent al importurilor, pe de o parte, evidențiază aportul slab al acestora la creșterea PIB, dar de pe alta, mai reduce presiunea asupra deficitului balanței comerciale și implicit asupra balanței de plăți externe pe termenele scurt, mediu și lung.

Tabelul nr. 7. Evoluția indicatorilor standard ai datoriei externe ai României în anii de anticriză, de criză și post criză economico-financiară

Indicators	Annual average		
	Media anuală a anilor precriză 2007-2008	Media anuală a anilor de criză 2009-2010	Nivelul anului de postcriză 2011
1. DE/PIB	49.4	71.5	75.2
2. TML/PIB	34.1	57.1	57.8
3. DE/EXP	165.6	217.4	187.9
4. TML/EXP	114.1	173.7	144.5
5. SDE/EXP	94.7	117.6	88.0
6. SDE/PIB	28.3	38.5	35.2
7. SDE/RI	135.7	140.3	124.1
8. DOB/EXP	6.95	7.3	6.9
9. TS/DE	31.3	20.15	23.1
10. Multilaterale/DE	9.2	19.1	25.9
11. RI/IMP	5.9	8.5	7.5

Sursa: calcule proprii, pe baza datelor BNR și ale Anuarului Statistic al României, anii 2007-2011.

Eficiența macroeconomică a datoriei externe

În general, datoria externă este considerată un factor de cost, de efort economic (input) de la care se așteaptă un volum excedentar de rezultate, efecte, beneficii valorice, calitative și cantitative, pe termenele scurt, mediu și lung. **Eficiența datoriei externe (EDE)** în forma sa cea mai simplă dar și relevantă, va avea următoarea formulă:

$$(1) \quad EDE = \text{PIB} / \text{DEXT} \quad \text{în care:}$$

PIB = reprezintă produsul intern brut ca variabilă de rezultat sau efect;

DEXT = datoria externă brută totală a României considerată variabilă de efort (cost, cheltuială)

Relația (1) mai poate fi scrisă și sub forma de dependență funcțională, calculabilă ca o funcție de regresie și anume:

(2) $EDE = f(\text{PIB}, \text{DEXT}) = a_0 + a_1 \text{PIB} + a_2 \text{DEXT}$ în care PIB și DEXT sunt variabile explicative, iar EDE variabile explicate sau rezultat: a_0 = constantă; a_1 și a_2 coeficiența de regresie sau elasticitate.

Relația (2) poate fi în continuare diferențiată în funcție de numărul de variabile explicative care se iau în considerare, astfel:

(3) $EDE = f(\text{PIB}, \text{DETML}, \text{DETS}, \text{IR}, \text{REM}, \text{SDE}, \text{FDI}, \text{Forex}, \text{RD}, \text{Mat}, \text{S})$ în care: DETM = datorie externă pe termen mediu și lung; DETS = datorie externă pe termen scurt; IR = rezerve valutare internaționale; REM = remitențe (transferuri bănești ale românilor care lucrează în străinătate); SDE = serviciul datoriei externe; FDI = investiții străine directe;

Forex= cursul de schimb; RD = rata dobânzii; Mat = maturitatea creditelor; S = distribuția sectorială a creditelor).

Variabilele anterior menționate pot reprezenta un studiu separat fără a avea pretenția că am epuizat factorii determinanți ai eficienței datoriei externe.

În prezenta cercetare, ne vom limita la calculul EDE cu ajutorul formulei (1) care, deși simplă, este relevantă (tabel 8), întrucât arată tendința indicatorului.

Tabelul nr. 8. Evoluția coeficientului de eficiență a datoriei externe a României (EDE) în perioada de postaderare la UE

- euro -

Indicator	Anii				
	2007	2008	2009	2010	2011
-EDE ₁ – raport între PIB și datoria externă brută totală	2.12	1.93	1.45	1.34	0.75
-EDE ₂ – raport între PIB și datoria externă pe termen mediu și lung	3.22	2.70	1.80	1.71	1.73
- EDE ₃ – raport între PIB și datoria externă pe termen scurt	6.25	6.78	7.58	6.36	5.76
Grad de deschidere externă a economiei – raport (export și import)/PIB din care:	72.0	73.9	67.2	76.5	85.3
-GD ₁ – export/PIB	28.8	30.4	30.6	35.4	39.9
-GD ₂ – import/PIB	43.2	43.5	36.6	41.1	45.4

Sursa: calcule proprii pe baza datelor BNR și Anuarul Statistic al României, anii 2007-2011.

În perioada de postaderare, se înregistrează o **tendință de scădere de peste 2,8 ori a indicatorului de eficiență a datoriei brute externe totale** de la 2,12 PIB/datorie externă la respectiv 0,75.

O astfel de tendință evidențiază situația total defavorabilă a performanțelor economico-financiare ale României, la nivel macroeconomic, în sensul că randamentul unui euro datorie exprimat în unitate de PIB s-a deteriorat sensibil ca urmare a influenței unui complex de factori subiectivi și obiectivi, de natură internă și externă.

În mod firesc, apare atunci întrebarea la ce ne servește datoria externă care a crescut foarte mult, îndeosebi în perioada de criză. Până când ne vom putea îndatora, date fiind condițiile tot mai restrictive și împovărătoare ale împrumuturilor pe piețele internaționale? Dacă vom contracta împrumuturi externe în continuare și vom cheltui resursele valutare proprii numai pentru a plăti datoriile externe scadente nu și pentru relansarea economiei, atunci este puțin probabil să putem ieși din cercul vicios al îndatorării ineficiente și în creștere (snowball).

Gradul de deschidere externă a economiei României a crescut foarte mult (tabelul 8) îndeosebi pe seama contribuției importurilor care au înlocuit cea mai mare parte a producției naționale, în general, și au o capacitate concurențială superioară (raport preț-calitate), față de produsele autohtone, exceptând, totuși, o serie de importuri cu impact negativ asupra mediului și sănătății pe termen mediu și lung a populației.

Una din problemele vulnerabilității datoriei externe a României vizează determinarea unor **praguri de permisivitate sau încredere** de care să se țină seama atunci când potențialul de insolvență sau „default” poate să apară.

Cele mai mari semnale de atenționare privind vulnerabilitatea datoriei externe a României, potrivit standardelor internaționale se înregistrează la indicatorii DE/PIB, DE/EXP, TML/EXP, SDE/EXP, SDE/PIB și RI/IMP.

Se poate concluziona că **exporturile** care reprezintă una din sursele majore de asigurare a valutei necesare pentru plata datoriei externe, pe diferite orizonturi de timp, în România reprezintă factorul cu cea mai redusă contribuție la rambursarea datoriei externe.

Această situație îngrijorează și cu atât mai mult cu cât o serie de surse care contribuiau la finanțarea externă a deficitului de cont curent, în prezent, și-au redus aportul. Este vorba de **reduceri însemnate de aport valutar din ISD, remitențe și privatizări ale activelor statului**, la care se mai pot adăuga și alți factori de risc, cum ar fi de exemplu **deprecierea monedei naționale**, declanșarea crizei de mediu (fenomene meteo extreme), a unor conflicte militare de anvergură internațională etc.

Studii de specialitate (Manasse P., Roubini N., Schimmelpfenning A., 2003), utilizând tehnicile econometrice (nonparametric methods based on binary recursive tree analysis), subliniau, încă din anul 2003, că țările în care datoria externă depășește rata de 50% din PIB, au o probabilitate mai mare de a intra în „episoade” ale încetării de plăți (in default).

În literatura de specialitate, există numeroase studii în legătură cu determinarea unor **praguri de sustenabilitate standard a datoriei externe** pentru indicatorii anteriori calculați pentru România. Aceste praguri¹ sau standarde, de regulă, au valori orientative și, mai degrabă, reprezintă intervale de încredere cu mai multe mărimi, în funcție de nivelul de dezvoltare a țării și al veniturilor, de calitatea politicilor și a instituțiilor, de volumul remitențelor, al ISD, al datoriei externe publice și public garantate și de valoarea nominală și **valoarea actualizată** a datoriei externe.

Cercetările în domeniu fac distincția între țările **puternic îndatorate** (external distress countries), și țări cu **datorie externă nestresantă**.

Ceea ce ne interesează în mod deosebit sunt studiile care analizează pragurile de sustenabilitate a datoriei externe pentru economiile de piață emergente, cum este și cazul României. Astfel, Baldacci et al.(2011) analizând un eșantion de 52 de țări cu economie emergentă, în perioada 1970-2010, stabilește diferite praguri critice (optime) pentru țările **avansate** și cele cu **economie de piață emergentă**, ceea ce ni se pare deosebit de important și pentru standardele convergenței ale UE unice pentru toate țările membre chiar dacă nivelul lor de dezvoltare este diferit. În consecință, pentru România, criteriile de convergență și pragurile referitoare la indicatorii de sustenabilitate a datoriei externe totale, publice și private, ar trebui **adaptate specificului țării**, inclusiv în ceea ce privește capacitatea de plată în viitor, sursele de finanțare a deficitelor precum și calitatea guvernării.

În calculul indicatorului de stress fiscal (Baldacci et al., 2011), diferențierea pragului critic pentru unii indicatori parțiali este următoarea pe cele două categorii de țări:

Indicatori	Țări avansate	Țări cu economie de piață emergentă	România
General government gross debt/percent of GDP	72.2	42.8	75.1*
Pondere datorii pe termen scurt față de total datorie	9.1	44.0	21.8
Debt denominated in foreign currencies (percent of total debt)	83.6	40.3	...
Gross financing needs (percent of GDP)	17.2	20.6	...
Weighed average maturity of general government debt (years)	3.9	2.3	...
Short term external debt (percent of gross international reserves)	3.9	61.3	57.2

Sursa: Baldacci E., McHugh J., Petrova I., 2011, Measuring Fiscal Vulnerability and Fiscal Stress: A Proposed Set of Indicators IMF Working Papers, WP/11/94.

* indicatorul se referă strict la datoria externă brută totală ca proporție din PIB. În cazul în care s-ar adăuga și datoria internă, depășirea pragului critic standard al sustenabilității datoriei totale ar fi și mai mare.

Pentru a rafina și mai mult indicatorii gradului de îndatorare externă a României, în funcție de o serie de alți factori de influență, prezentăm diferențele care se fac în literatura de specialitate în ceea ce privește calitatea politicilor și a guvernării în diferite țări (Revisiting the

¹ Vezi: Revisiting the Debt Sustainability Framework for Low Income Countries 2012, IMF and World Bank

Debt Sustainability Framework for Low Income Countries, IMF and World Bank, 2012 January).

Astfel, ponderea **datoriei externe totale în PIB** variază între 30% în cazul țărilor cu un indice slab CPIA² = 3.25, 40% în cazul celor cu CPIA moderat = 3.50 și 50% pentru țările cu indice puternic CPIA = 3,75.

În cazul ponderii serviciului datoriei externe în exporturi pentru cele trei mărimi ale indicilor CPIA, vom avea praguri de sustenabilitate de 200%, 250% și 300%.

Am prezentat pe scurt aceste praguri pentru a aduce argumente în favoarea **aprofundării analizei indicilor de vulnerabilitate**, generată de datoria externă a României în direcțiile următoare:

- modificarea acestora în funcție de calitatea guvernării, a politicilor și instituțiilor implicate;
- revizuirea periodică a acestor praguri critice, în funcție de modificarea numărului și intensității influenței factorilor determinanți.

Se observă, de exemplu, că, cu cât este mai slabă mărimea indicelui CPIA cu atât pragul critic al sustenabilității datoriei externe față de PIB se diminuează de la 50% la 30%, iar ponderea serviciului datoriei externe de la 25% la 15%.

În ceea ce privește analiza complexă a unor factori adiționali de reducere a vulnerabilității României, cauzate de tendințele nefavorabile ale volumului și structurii datoriei externe a României, aceasta vizează următoarele direcții:

- a) **reducerea soldului negativ** al balanței comerciale a României;
- b) promovarea unor **politici selective** în domeniul investițiilor străine directe;
- c) **îmbunătățirea sistemului de creditare** a economiei naționale și a politicilor monetare;
- d) **creșterea aportului gradului de ocupare** a forței de muncă la reducerea poverii datoriei externe.

Aceste direcții trebuie să răspundă convergent într-o mai mare măsură necesității de a genera mai multă valută, astfel încât să putem face față provocărilor unei datorii externe care se află la un nivel cu potențial ridicat de multiplicare atât prin fenomenul de noi împrumuturi pentru plata împrumuturilor scadente cât și prin creșterea poverii serviciului datoriei externe pe termenul scurt, mediu și lung.

Componente ale cadrului macroeconomic de reducere a vulnerabilității datoriei externe a României.

Situația îngrijorătoare în care se află România, din punctul de vedere al volumului datoriei externe, demonstrată de o serie de indicatori ai gradului de îndatorare dincolo de cotele standard, stabilite fie prin documente oficiale reflectând acorduri internaționale la care România este parte, fie în cadrul unor studii de specialitate, impune crearea unui **cadru macroeconomic proactiv al sustenabilității datoriei externe** (CMPSDE) care să diminueze **pericolul datoriei** (debt distress).

În acest sens, dorim să jalonăm câteva direcții de acțiune pornind tocmai de la prezentarea riscului de vulnerabilitate și continuând cu propuneri, instrumente și măsuri care să conducă la îmbunătățirea sustenabilității datoriei și echilibrelor externe ale economiei românești.

1. **În domeniul comerțului exterior**, semnalăm ca principală vulnerabilitate **cronicizarea deficitului balanței comerciale, cu tendință de creștere a acestuia pe termen lung**, până în 2016 potrivit estimărilor FMI și ale Comisiei Naționale de Prognoză. **Micșorarea poverii acestui deficit** care grevează asupra deficitului de cont curent și al balanței de plăți apare ca o **prioritate strategică** pentru evoluția favorabilă a economiei

² CPIA = Country Policy and Institutional Assessment.

românești până la orizontul de timp 2020. Există următoarele căi de reducere a deficitului comercial:

a) **creșterea mai rapidă a exporturilor decât a importurilor**, la unele grupe de produse, creându-se astfel un potențial de surplus valutar pentru rambursarea datoriei externe, prin mărirea volumului exportului de bunuri și produse menționând aceeași structură sau îmbunătățind-o cu produse noi, de nivel tehnic superior și valoare adăugată mai mare, astfel **încât să reia procesul de diversificare a nomenclatorului exportului românesc** care, în perioada de tranziție, a suferit un dramatic proces de diminuare;

b) promovarea unor politici coerente de **substituție a importurilor cu produse interne de calitate**, eficiență și competitivitate cel puțin egală cu cea a produselor de import; substituția importurilor este cu atât mai necesară cu cât o proporție de 42% din valoarea produselor românești exportate este reprezentată de conținutul de import al acestora;

c) mai buna **monitorizare a prețurilor de transfer** potrivit reglementărilor UE, în special în cadrul relațiilor comerciale dintre firma mamă și filiala sa din România, și utilizare a instrumentarului politicilor antidumping;

d) crearea unei **asociații naționale a exportatorilor** care să protejeze interesele particulare și colective ale acestora și să evite concurența păgubitoare dintre exportatorii români, pe piețele externe care are ca rezultată reducerea prețului de export;

e) încurajarea **specializării inteligente** (smart specialization), la nivelurile local și regional, îndeosebi prin valorificarea potențialului de CDI și al cooperării științifice și tehnice internaționale - mai buna și eficienta utilizare a oportunităților oferite de UE, atât în ceea ce privește instrumentele financiare pe perioada 2014-2020, dar și alte posibilități de protejare a producției naționale, în cadrul negocierilor anuale ale tarifului extern unic.

2. **În domeniul ISD** (investițiile străine directe) care controlează în proporție de până la 90%, diferitele sectoare de activitate economico-financiară din România, principalele neajunsuri cu impact negativ asupra îndatorării externe menționăm:

- **ponderea mare a întreprinderilor cu ISD în exporturile** (peste 70%) și **importurile** României (60%) care își desfășoară activitatea în condițiile unor obiective nu întotdeauna direct racordate la interesele dezvoltării durabile a României (vezi exporturile de bușteni și alte materii prime și importurile concurențiale, cu impact negativ asupra produselor naționale);

- **structura nefavorabilă** a ISD pe activități economice, regională și pe tipuri, în sensul concentrării lor, în cea mai mare parte, în sectorul serviciilor, al activităților cu produse neexportabile (non-tradable) în ISD orizontale, cu efect de propagare relativ scăzut în economia națională, fuziuni și achiziții (mergers and acquisition); concentrarea ISD în proporție de peste 60% în București care creează premise pentru adâncirea decalajelor economice și sociale între regiunile și localitățile țării;

- la nivel macroeconomic, întreprinderile cu ISD din România **importă mai mult decât exportă**, ceea ce contribuie la **creșterea deficitului comercial** al țării și într-o oarecare măsură confirmă vehicularea unor teorii potrivit cărora economia României este **sursă de materii prime, de forță de muncă ieftină** și piață de desfacere pentru partenerii investitori străini.

În scopul eliminării neajunsurilor, a punctelor slabe și a riscurilor menționate anterior ale ISD propunem următoarele:

- promovarea unor politici mult mai **selective**, în domeniul atragerii ISD în România, în **ramuri sciento și tehnico-intensive**, în sectorul „tradable” cu produse de export, încurajarea investițiilor „greenfield” (la firul ierbii) care sunt mult mai benefice (creează capital fix) decât fuziunile și achizițiile, prin privatizări ale activelor statului, cu efect, adesea distructiv, pentru avuția națională și reduc gradul de ocupare prin disponibilizări de amploare;

- monitorizarea eficientă a concesiunilor și redevențelor și renunțarea la mentalitatea categorică potrivit căreia statul nu poate fi un factor activ al **schemelor de parteneriat public privat**, experiența altor țări arătând că statul poate fi un bun gestionar al producției de bunuri

și servicii publice și nu numai, cu condiția să nu fie erodat de corupție, birocrăție și cleptomanie;

- încurajarea investitorilor străini direcți prin mecanisme de piață care să crească ponderea profitului reinvestit în România, acesta fiind de circa 33% și 25%, în perioadele 2003-2010 și respectiv 2010-2012, restul constituindu-l profitul repatriat la firma-mamă;

- **creșterea responsabilității sociale** a întreprinderilor cu ISD care, având o poziție predominantă în economia națională, practic, sunt direct implicate în bunul sau mai puțin bunul mers al economiei românești;

- cointeresarea investitorilor străini în **finanțarea CDI din România**, în prezent, nevoile lor de cercetare, ca rezultat, fiind asigurate de firmele mamă sau subsidiarele din alte țări, segmentul românesc de CDI fiind periferizat sau chiar desființat.

3. În **domeniul financiar-bancar** se constată predominarea de circa 90% în cota de piață a filialelor și sucursalelor băncilor străine, îndeosebi din UE, precum și o pondere de peste 50% a creditării cu denominare în euro a gospodăriilor și agenților economici; creditare care este amenințată de o serie de vulnerabilități între care cea mai importantă este evoluția nefavorabilă a cursului valutelor, dar și retragerea din țară a filialelor, sau hotărârea firmelor mamă de a restrânge creditarea. Rata dobânzii la creditele acordate în valută în România este de câteva ori mai mare decât rata dobânzii a creditelor cu denominare în euro, din țările dezvoltate ale UEM. Printre principalele argumente ale acestui diferențial de dobândă aflându-se așa-numitul „risc de țară”, mai mare în România decât în țările dezvoltate, care, de fapt s-au dovedit a fi cu mult mai vulnerabile în condițiile actualei crize financiare și economice, comparativ cu țara noastră.

Având în vedere însemnătatea cu totul deosebită a sistemului financiar-bancar pentru îmbunătățirea nivelului sustenabilității datoriei externe a României, propunem următoarele.

- dezvoltarea sistemului bancar din România cu **capital național** (public și/sau privat) astfel încât, în virtutea proceselor de convergență reală, nominală și instituțională, promovate în mod deschis de documentele oficiale ale UE, să se reducă ponderea în cota de piață a capitalului bancar străin din România, ajungându-se la nivelul celor din Grecia (20%), Franța (9%), Olanda (13%), Spania și Germania câte (10%), Italia (13%), Polonia (65%)³. Aceste măsuri ar contribui la consolidarea unui climat bancar concurențial în România, la reducerea ratelor dobânzilor și la mai buna promovare a interesului național.

- reducerea decalajului inacceptabil de mare între nivelul ratelor dobânzilor la creditele denominate în lei, dar și în valută, față de nivelul acestora din alte țări membre ale UE. În condițiile în care creditul în valută din România este cu mult mai scump decât cel din țările dezvoltate, este puțin probabil, dacă nu chiar imposibil, ca România să aibă șanse de a-și mări eficiența investițiilor și a se înscrie pe traiectoria convergenței reale. De fapt, creditele relativ ieftine din țările dezvoltate membre ale UE, din punctul de vedere al mărimii ratei dobânzii, față de creditele în euro care se acordă în România, reprezintă o disturbare a mediului concurențial bancar la nivelul întregii UE care dorește să-ți edifice și o uniune financiar-bancară.

- în România, se încalcă una din regulile de bază ale creditării, și anume aceea că în mod preponderent creditele **trebuie denominate în moneda în care se realizează cea mai mare parte a veniturilor**. Or, noi, în România, partea covârșitoare a veniturilor o realizăm în lei, iar creditele acordate de instituțiile bancare sunt cu denominare în euro, dolari sau alte valute străine, reprezentând în total, în martie 2013 o pondere de 65,2%. Pe de altă parte, sursele interne ale activității sistemului bancar din România reprezintă o proporție de circa 70%, restul de 30% aparținând surselor externe.

- relansarea creșterii economice în România nu poate fi realizată decât prin revigorarea proceselor instituționale din sectoarele public și privat, **creditarea pe termen lung** fiind una din sursele importante de finanțare a investitorilor. În prezent, este nevoie ca băncile să acorde

³ Vezi Raport asupra Stabilității Financiare 2012, BNR.

o pondere **mai mare creditării pe termen lung a economiei naționale**, spre deosebire de situația actuală când cea mai mare pondere este deținută de creditele pe termen scurt și mediu. Pe de altă parte, practicarea unor rate ale dobânzilor și comisioane mai mari la creditele noi, față de cele existente în sold, nu este de natură să contribuie la ieșirea din criză și relansarea creșterii economice în România.

4. Domeniul **pieței forței de muncă** are legătură directă cu sustenabilitatea datoriei externe prin mai multe canale. În primul rând, este vorba de câștigurile salariale și nonsalariale pe care lucrătorii români în străinătate le trimit în țară, adică transferurile bănești sau **remitențele** care au evoluat pe un trend crescător de la 4743 mil.dolari în anul 2005 la 9381 mil.dolari în anul 2008 după care în anii de criză 2009 și 2010 au scăzut brusc la 4952 mil.dolari și respectiv 3952 mil.dolari, tendința de scădere, de data aceasta mai moderată, continuându-se cu 3895 și 3669 mil.dolari, în anii 2011 și respectiv 2012.

În general, remitențele reprezintă un factor care se ia în calculul pragurilor critice ale sustenabilității datoriei externe, de regulă, în sensul diminuării acestora cu câteva puncte procentuale. Nu este însă cazul României, întrucât remitențele reprezintă o proporție de 2-2,5% din PIB, ceea ce nu schimbă substanțial valorile critice ale pragurilor de sustenabilitate. Mai degrabă, în viitor va trebui să identificăm alte surse de venituri în valută pentru a contracara tendința descrescătoare a remitențelor, începând cu anul 2009 în care impactul crizei financiare a fost cel mai puternic.

Alte venituri în valută pe care le realizează forța de muncă în România (salarii, alte forme de beneficii etc.) au o pondere redusă în PIB astfel că nu considerăm că pot constitui un factor de consolidare a sustenabilității datoriei în exterior.

În opinia noastră, sunt alți factori legați de ocuparea forței de muncă al căror aport la îmbunătățirea sustenabilității datoriei externe ar putea fi substanțial și anume:

- promovarea unor **investiții publice** cu efect favorabil asupra creșterii gradului de ocupare a forței de muncă⁴, inclusiv în domenii și sectoare generatoare de externalități pozitive la nivel local și regional, în special sectoare cu productivitate a muncii înaltă și retribuții relativ mari;

- stimularea, prin mijloace specifice și compatibile cu reglementările UE, a ocupării în sectorul privat al economiei, mai ales în cadrul **implementării unor noi politici de industrializare** a economiei care să contracareze efectele dezastruoase ale dezindustrializării produse în perioada de tranziție printre altele și datorită incapacității factorilor de decizie de a promova politici eficiente de conversie a industriei create în anii comunismului în industria viabilă în condițiile economiei de piață; neglijarea importanței și sectorului industrial în economie în favoarea sectorului servicii a condus la „aparența” modernizării structurii economiei românești prin creșterea ponderii serviciilor în PIB care, de fapt, a însemnat o mărire artificială a activităților cu caracter predominant speculativ sau nonproductiv, fără justificare și susținere în planul economiei reale, adică o „pseudoterțializare” a cărei fragilitate și nesustenabilitate a fost cu prisosință demonstrată de actuala criză economică și financiară din România, multe categorii de servicii prăbușindu-se (vezi serviciile din sectoarele financiar-bancar), creând probleme serioase în ceea ce privește presiunea șomajului asupra ocupării forței de muncă.

Câteva concluzii și remarci finale

Analiza complexă a numeroaselor vulnerabilități pe care le poate crea o datorie externă nesustenabilă în România pe termenele scurt, mediu și lung, în perioada de postaderare și de impact puternic al crizei financiare internaționale pune în evidență următoarele concluzii:

- **intensificarea vulnerabilităților** datoriei externe a României pe termenele mediu și lung s-a datorat creșterii fără precedent a acesteia de la 51.8 mild.euro, în 2008, la 80.6 mild.euro în aprilie 2013 și a serviciului datoriei externe pe termen mediu și lung de la

⁴ În România gradul de ocupare al forței de muncă este printre cele mai scăzute față de celelalte țări membre ale UE.

respectiv 13.1 la 17.65 mild.euro, în condițiile în care cursul mediu de schimb, în aceeași perioadă, a crescut de la 3.68 la 4.38 lei pentru un euro, iar rezervele internaționale (aur și valută) și-au mărit volumul de la 28.26 mild.euro la respectiv 36.15 mild.euro;

- calculul indicatorilor vulnerabilității îndatoririi externe a României, în concordanță cu metrica existentă pe plan internațional, evidențiază faptul că, la cea mai mare parte a acestora, România, **depășește nivelurile critice ale datoriei externe și serviciului acesteia**, ceea ce necesită **strategii în acest domeniu**, bazate pe abordări decuplate de conjuncturi politico-electorale, adesea marcate de interese pe termen scurt și mediu ale mandatelor de guvernare care manifestă insuficient interes sau dezinteres față de efectele împrumuturilor externe pe termen mediu și lung;

- în vederea creșterii sustenabilității datoriei externe pe termenele scurt, mediu și lung, cercetarea noastră ridică o serie de probleme critice și argumentează un set de propuneri vizând factori importanți de influență ai datoriei externe cum sunt: deficitul balanței comerciale, impactul volumului și structurii ISD și al profiturilor repatriate și reinvestite; îmbunătățirea structurii sectorului bancar din România prin creșterea cotei de piață a capitalului bancar românesc și diminuarea creditării cu denominare în euro, în condițiile în care veniturile în cea mai mare parte se realizează în lei; reducerea ratelor dobânzii; mărirea gradului de ocupare a forței de muncă în sectoare cu valoare adăugată ridicată, în contextul promovării unei noi politici industriale în România;

- analiza evoluției indicatorilor datoriei externe a României a evidențiat **necesitatea revizuirii periodice a pragurilor critice specifice pentru România**, în funcție de nivelul dezvoltării sale economice și sociale în comparație cu alte țări dezvoltate.

Noi direcții de cercetare. Având în vedere complexitatea vulnerabilităților datoriei externe a României, cercetarea noastră nu a reușit decât să stabilească anumite corelații între diferitele componente ale metricii sustenabilității datoriei externe. Eforturile de cercetare în continuare vor trebui axate atât pe direcția **extinderii analizei unor noi factori de influență** ai datoriei externe (remitențe, fiscalitate, calitatea politicilor și instituțiilor administrației publice, investiției publice etc.), cât și în ceea ce privește determinarea mai riguroasă a eficienței în prezent și în perspectivă a împrumuturilor externe, în funcție de externalitățile pozitive și negative pe care le generează, de posibilitățile și oportunitățile unui raport optim între datoria internă și externă. O mai atentă analiză a capacității de rambursare, pe diferite orizonturi de timp, va trebui să fundamenteze pragurile limită anuale ale gradului de îndatorare pe care să le aprobe Parlamentul României având în vedere promovarea consecventă a intereselor dezvoltării durabile a României și nu interese politice interne/externe pe termen scurt cu efecte nefavorabile pe termen mediu și lung, care, prin poveri tot mai mari, obstrucționează o creștere economică durabilă și respectarea principiului cooperării intra și intergeneraționale ca parte integrantă a sistemului de criterii și reguli ale durabilității.

Bibliografie

1. Baldacci E., McHugh J., Petrova I., 2011, Measuring Fiscal Vulnerability and Fiscal Stress: A Proposed Set of Indicators IMF Working Papers, WP/11/94.
2. Manasse P., Roubini N., Schimmelpfening A., 2003, Predicting Sovereign Debt Crises, IMF Working Paper WP/03/221, p.4.
3. *Revisiting the Debt Sustainability Framework for Low Income Countries 2012*, IMF and World Bank

*** www.bnr.ro

*** www.eurostat.ro

*** www.insse.ro